

EDINOST

Izhaja po trikrat na teden v šestih izdanjih ob torkih, četrtek in sobotah. Zjutranje izdanje izhaja ob 6. uri zjutraj, večerno pa ob 7. uri večer. — Obajno izdanje stane: za jeden mesec . f. — 30, izven Avstrije f. 1.40 za tri mesece . . . 2.40 . . . 4.— za pol leta . . . 5.— . . . 8.— za vsa leta . . . 10.— . . . 16.— Na naročbo brez priložene naročnine se ne jemlje ozir.

Posamične številke se dobivajo v prodajalnicah tobaka v Trstu po 20. avt., v Gorici po 25. avt. Sobotno večerno izdanje v Trstu 20. avt., v Gorici 25. avt.

EDINOST

Glasilo slovenskega političnega društva za Primorsko.

„V edinosti je moč!“

Oglaš se računa po tarifi v petitu; za naslove z dohodnimi črkami se plačuje prostor, kolikor obsega navadnih vrstic. Poslana osmrtnice in javnosvala, domači oglasi itd. se računajo po pogodbi.

Vsi dopisi naj se pošiljajo uredništvu: ulica Caserma št. 13. Vsako pismo mora biti frankovano, kar nefrankovana se ne sprejema. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnino, reklamacije in oglase sprejema tiskarstvo ulica Caserma 13. Odprte reklamacije so proste poštne.

Nase srednje šolstvo.

Govor posl. Spindlča v seji poslanske zbornice dne 26. aprila 1894.

Tako našelo je v kričečem protislovju z naravnimi pravicami in tudi z državnimi temeljnimi zakoni, in takega načela se ne sme držati naučna uprava, ako hoče utrditi podlago državi in noče dopuščati, da se pretresa ta podlaga. (Tako je!) Takega načela se ne sme poslušati tudi nasproti Hrvatom in Slovencem te polovice monarhije. Kakor rečeno, oni izpolnjujejo svoje dolžnosti, in zato naj se jim sajamejo tudi njih pravice.

Bodi mi dovoljeno, da se tu osem na nekatere besede njegove ekscelence gospoda naučnega ministra. Pozdravil som in pozdravljam tudi sedaj z veseljem njegove besede, da se morajo srednje šole in vsa vsvoja tako urediti, da preneha sebičnost v človeški družbi, da se nam bodo vsajali značaji in se utrjala zavest o dolžnostih. Kajti ravno pomankanje značajev in zavesti o dolžnostih ter prevelika sebičnost so nevarne bolezni na telesu človeške družbe. Naj si bo, da v navadnem življenju stoji dolžnost nad pravico, kakor je rekel njegova ekscelence, da si tudi v navadnem življenju dolžnosti vsikdar sledi pravica. V konstitucionalnem življenju pa so pravice in dolžnosti državljanov nasproti državni upravi in pravice in dolžnosti državne uprave do državljanov vsajemni pojmi. Z dolžnostmi državljanov do drž. uprave stoji vsporedno — in ne za njimi — pravice od strani državne uprave. In ako državljani izpolnjujejo svoje dolžnosti do državne uprave, tedaj je dolžna tudi poslednja storiti svojo dolžnost ter se svoje strani zadovoljiti pravicam državljanov. (Tako je!) Državljanji so obvezani plačevati davek v denarju in krvi. Državna uprava pa je obvezana čuvati življenje, lastnino, svobodo itd. državljanov ter skrbeti pri tem tudi za njih gnotno in duševne koristi. Ista pa je tudi obvezana po državnih temeljnih zakonih, dati Slovencem in Hrvatom srednjih šol, v katerih se bodo poučevali v svojem lastnem jeziku (Odobranje).

Hrvatje in Slovenci izpolnjujejo že davno svoje dolžnosti do državne uprave, ali dolgo že, desetletja sem, ne dobivajo svojih pravic. Tu imamo res slučaj, da treba krepiti zavest o lastnih dolžnostih, in sicer pri državnih organih. (Tako je!) In tu bodi mi še dovoljeno omeniti, da ni smeti delati razlike med bolj in manj izobraženimi narodi, in sosebno tam ne, kjer ni krivda narodov, da se morda manj izobraženi. Državna uprava je temveč obvezana, ravne tam popolniti to, kar se je doslej zamudilo akosi desetletja.

Bodi mi dovoljena še jedna splošna opanka.

Razni gospodje te visoke hiše navadno identifikujejo kulturo z nemštvom ali nemškim jezikom ter usiljujejo slovanškim narodom,

zlasti pa Slovencem, nemški jezik kot kulturni jezik. Ali, gospoda moja, kultura ni last jednega samega plemena ali naroda, (Tako je!) ampak kultura je splošno dobro in jeziki so le sredstva do kulture. (Prav res!)

Pri vsakem narodu zadoščajo tudi posamičniki, kateri razširjajo kulturo potom jezika narodovega — kateri je pravo sredstvo v dosegu kulture pri slehernem narodu — in ako hodemo za takovane omikane kroge imeti še jeden kulturni jezik, potem naj bi ne usiljevali Nemci svojega jezika drugim narodom. Nemci škodujejo s tem le sebi in svojemu jeziku, kajti vse, kar je usiljeno, proizvaja popred sovraštvo nego ljubezen.

(Dalje prih.)

O uredbi dopuščenih stavbnih obrtov.

Praksa, katero je kedo opravil v dotičnem obrtu sunaj šole, preden je začel sahajati v kako šolo sgoraj oznamenjenih vrst, vsota se v praktično izučbo, zahtevano v §. 11.

Pri prosilcih za pravico stavbnih, sidarskih, kamenarskih ali tesarskih mojstrov, kateri so bili kot uradniki uporabljeni pri drž. delalni ali občinski stavbni službi, bode se desetletna služabna doba tedaj štela, da nadomešča v §. 11. ustanovljeno praktično izučbo, če so ob času, ko so se nastavili, mogli ustredi zahtevkom, predpisanim za vstop v državno stavbno službo in če so v služabni dobi, katera se jemlje v poštev, delovali v nadtalnem stavbstvu.

Pri prosilcih za pravico stavbnih mojstrov, kateri so kot c. in kr. častniki čenjskega oddelka dokončali viši tečaj, šteti bo, da se donesli dokazilo v §. 11. ustanovljene praktične izučbe tedaj, kadar so ob času, ko so bili pridržani čenjskemu štabu, vsaj šest let imeli opraviti v službi nadtalnega stavbstva in utrjevanja.

Pri prosilcih za pravico sidarskih, kamenarskih in tesarskih mojstrov, kateri so se uporabljali v c. in kr. vojsku kot vojaški stavbni delovodci, šteje se, ako so se šest let uporabljali kot taki, ta doba za nadomestek praktične sposobnosti, ustanovljene v §. 11.

§. 13.

Ukazoma se ustanove predmeti preskušnje, njen obseg in pa doba njene veljavnosti za prosilce kakoga dopustila za obrte, navedene v §. 1. pod št. 1. do 5. Pri tem se je primerno osirati na to, v koliko morejo spričevala kake tehniške visoke šole ali državne obrtne šole za stavbnotehniške stvari ali kakega ti enakega, s pravico javnosti opremljenega učilišča popolnoma ali deloma nadomeščati preskušnje.

— Za to si ne ubijaj glave, Jana, to storiš tudi potem lahko.

— Da, potem, ali kaj poredko tvoji ljudje, kako bodo perilo na prste šteli in mi pri vsaki žlici očitali, da sem prazna prišla v hišo. Ali jaz nikakor nisem kriva. Hotela sem vse lepo pripraviti in vse bi bilo prirejeno, da mi oče ni govoril: ne kvari si oči po noči, ti ne veš, kolik dar bošji je to, a na svatbo lahko čakaš tudi do tretjih konopolj. — Tudi jaz sem nekako tako mislila in dovolj se najokala, pa ná, sedaj je svatba blizu, a klobci mi vise še v sapečku. Prav v resnici mi je žal.

— Mar ti je žal, da mene vzameš?

— Beži, razjese se malo deklica in udari mladeniča z dlanko po plečih, čemu tako govoriš? Zakaj mi obrneš vsako besedo? Vedi, ko bi mi bilo žal, ne bi te jemala. Ali boli me, da pridem tako v hišo. Ako sem sirota, nisem beračica.

Nadalje se bo ukazoma določilo, kje se bodo preskušnje opravljale, kako je sestavljati preskuševalne komisije in katera oblastva naj izpričujejo vseh preskušnje se spričevalom, nadalje v katerem roku se preskušnja sme ponavljati in kako visoko preskuševalnino je plačevati.

Ukazoma se bodo zasnemovale tista učilišča — visoke šole, više obrtne šole, strokovne šole itd. — katerim se bodo po njih organizaciji in učnih uspehih prisnala sastran njih učencev v §. 12. dovoljene ugodnosti.

Napoved se ukazoma določi, katera inozemska viša tehniška učilišča je šteti enaka domačim tehničkim visokim šolam glede na določila §§. 10. vatevši do 13. v tem zakonu; nasproti pak se odločilo, ali naj se jemlje v poštev dovršitev inozemskih obrtnih in strokovnih šol po zmlui §§. 10. vatevši do 13., pridržuje od slučaja do slučaja ministerstvu za notranje stvari v porazumu s ministerstvom za nauk in bogočastje in s ministerstvom za trgovino.

(Konec prih.)

Politiške vesti.

Državni zbor. (Poslanska bernica). V seji dne 1. t. m. so razpravljali o poddržavljanju tržaških javnih skladišč in hangarjev. Posl. Kainl je govoril proti predlogu, ker smatra isto kot veliko obremenjenje države. Reški tarif so tako nizki, da ne budemo mogli konkurirati tujini. Zato predlaga, da se predloga vrne odseku. Grof Wurmbbrand je v daljšem govoru zagovarjal predlogo. (O tem govoru spregovorimo obširneje v večernem izdanju.) Posl. Pačak privoščil Trstu, da si opomore, svari pa državo, da naj ne vsprejemlje lehkomišljeno garancij za podjetja, katerih vspehi so jako dvomljivi. Zbornica je vsprejela zakon v drugem čitanju, odklonivši predlog dra. Kaisla. — Na to je prišla razprava o finančnem proračunu. Posl. dr. Proeber je zahteval, da se skoro urede plačila uradnikov.

Vlada in tiskovni zakon. Predvečeranjem se je sedel tiskovni odsek poslanske zbornice, da sliči menenje vlade o premembi tiskovnega zakona. Minister za notranje pošte marki Bacquehem je pojašnjeval namere vlade glede svobodne kolportaje, polaganje kavojice in podeljevanja licenc za prodavanje tiskovin. Prepoved glede kolportaje ostane v veljavi. Obveza glede polaganja kavojice naj sicer odpade, a na nje mesto naj stopi določilo, da kdor je obojen radi tiskovnega pregreška, mora v teku treh dni zagotoviti plačilo kazni in povrnitev stroškov. Ako se v teku treh dni ne izkaže, da je plačal ali zagotovil plačilo kazni, je oblastim dolžnost, ustaviti izdavanje tiskovine, dokler ne plača ali zagotovi plačila. Tudi

— Glej, glej, kako je ta lonček vakipel, nasmeje se Jurij in prijemši deklico za obe rameni, pogleda ji veselo v obraz.

— Ej Jana, duša, ne motaj sedaj te preje. Samo da si moja in le moja. Za drugo mi ni mari. Pa naj kdo le črhne kaj, položim mu kosti.

Deklica se rahlo otme izpod njega rok in se usakne za dva koraka, a on deje:

— Dovolj ava se zgovorila, glej, kje je mesec in kje Stobica. Sedaj moram zares iti.

— Ej pa z Bogom, srce moje, in srečna ti pot, pa varuj se! reče deklica nežno.

— Z Bogom, Jana, lahko noč! odzdravi mladenič in ji podá roko, katero ona plaho stisne in potihem sašepeta:

— Lahko noč, Jurko!

Tako se poslovita. Deklece se vrača počasi čez vrt v hišo, mladenič pa hiti ob svetli mesečini proti Zaprešiču, odtod do krapinskega mostu in naprej čez Krapino pod

glede podeljevanja licenc ostane bistveno vso pri starem. — O zaplenjevanju časopisov je izjavil pravosodni minister grof Schönborn, da ne kaže odpraviti objektivnega postopanja, ker je isto jedino obrambeno sredstvo proti tiskovnim pregreškom. V posebnih slučajih je sicer vlada pripravljena odpraviti preventivno cenzuro; v takih slučajih pa bi potem morali soditi sodniki po poklicu in ne porotniki. Glede odprave časnikarskega koleka je rekel minister, da ni pooblaščen dati izjave v imenu vlade. — In ako se vprašamo sedaj, ali bi bilo časopisje kaj na boljsem po premembah, nasvetovanih od vlade, moramo — žal — odgovoriti, da ne. Vlada si je ob tem vprašanju postavila svoje posebno načelo: s jedno roko daje, z drugo jemlje. Privolila bi v odpravo kavojice, a v isti sapi zahteva, da mora urednik v slučaju obsodbe v teku treh dni položiti ali zagotoviti plačilo globe, sicer se izdavanje lista ustavi. Ta določba bi bila skoro hujša, nego polaganje kavojice.

Tudi preventivno cenzuro je vlada pripravljena odpraviti v posebnih slučajih, a v odškodnino hoče odpraviti porotna sodišča za tiskovne pregreške. Ali ni torej res, da vlada s jedno roko daje, z drugo pa jemlje? Le glede prijavljanja vzrokov zapleni je vlada nekoliko odjenjala. Po izjavi ministra Schönborna bode državni pravdnik obvezan, naznaniti uredniku ali izdavalcu zaplenjeni sestavek, in na posebno zahtevo tudi dotično mesto v članku.

Naša davčna preosnova. Dne 1. t. m. predložil je finančni minister dr. Plener v seji davčnega odseka načrt davčne preosnove o dohodarini, po katerem naj bi se uporabil prebitek leta 1896/1897 v polajhčevanja zemljišnega, hišnega, najemniškega in pridobinskega davka. Prebitek iz davka na dohodarino do 3 milijone goldinarjev razdeli se na posamične kronovine; ako bi pa ta prebitek prekoratil 3 milijone, uporabi se polovica za odpisovanje, druga polovica pa se odkaže delalni skladi. Od leta 1897. naprej se konečno določijo odstotki realnega davka, prihrastki iz osebne dohodarine pa pripadejo državnemu skladi.

Dunajski socijalni demokratje. Dne 1. maja zborovali so socijalni demokratje na 56 različnih krajih mesta. Troje zborovanj razpustili so dotični prisotni vladni sataopniki in sicer jedno zaradi tega, ker je zbor protestoval proti izjemnim naredbam v Pragi, dvoje drugih pa zaradi tega, ker so razni govorniki ščuvali delavce.

Kralj Aleksander za svoje stariše. V zjutranjem izdanju minolega torka omenili smo ukaza arškega kralja Aleksandra, s katerim opozivila naredba bivšega regentstva in ukrepe skupštine ter proglašala svo-

gridec do Ivanca ter zavije proti Bistri. Sree mu je bilo veselo, noge lahke, noč jasna a vroča kri ni niti čutila nočnega hlada. Vse jo bilo mirno, tiho po pustem svetu, nisi čul niti ovičanja niti kapljice, gozd, grmovje, hiše, vse je bilo kot bi se bilo izpremenilo v črno kamenje. Za vasjo Ivanec drži pot pod gridec, a drevje sega doli do ceste. Na dolgo se je videla cesta čisto bela od mesečine, niti črne pike ni bilo videti na nji. Hipoma se mu zazdi, da je nekaj začumelo za grmovjem. Jurij postoji. Nagne glavo in posluša. Nič, niti diha. Gre dalje. Ali čuj! Zopet nekaj, ka or človeški glasovi. Mladenču postaja teno pri arcu. Prime krepkeje drenovo palico iz gre bolj počasi; kar slišal je, kako mu srce bije. Ali kmalu potem že mu udari od sramote kri v lica. Izašlja se in prične hitreje in krepkeje stopati ter peti si polglasno pesemco.

(Dalje prih.)

PODLISTEK.

34

Kmetaki upor.

Zgodovinska povest šestnajstega veka.

— Spisal August Šenoa. Preložil L. P. Planinski. —

— Glej ga! Miliš, da se te bojim. Nel Jaz se nobene moške glave ne bojim. Čemu li? Ali neka bojazen se me je polotila, ko si mi najprej povedal, da te mislijo obvesti na Turke, in potem, da bo v kratkem poroka. Nisem vedela, naj li jokam ali naj se smejem. Kar groza me je.

— Ne boj se, Jana, tudi to te bo minolo, in skoro boš videla, da je res tako.

— Glej, nadaljuje deklica v šali, vender si me prevaril! Moj Bog, kako nerodno mi je to.

— Kaj ti je nerodno? začudi se Jurij.

— Jaz sem sicer marljiva predica in dosti sem napreda, hvala Bogu, ali malo je etkanega, a še manj sešitega. Kar sram me je.

